

Cím: Író nők – hiánypótlás a magyar irodalomtörténetben/irodalomtörténeti hiánypótlás

Alcím: Menyhért Anna: Női irodalmi hagyomány

Szerző: Kovács Bea

Rovat: Irodalom

Alrovat: Recenzió

Keresőszavak: Menyhért Anna, Női irodalmi hagyomány, Erdős Renée, Nemes Nagy Ágnes, Czóbel Minka, Kosztolányiné Harnos Ilona, Lesznai Anna, magyar irodalom, irodalomtörténet, dzsender, gender, feminista irodalomkritika, nőíró, írónő

Lead: Magyar nőírók márpedig vannak, csak éppen a kánon, és ennél fogva az oktatás feledkezik meg róluk. Menyhért Anna hiánypótló, irodalomtörténeti jelentőségű, olvasmányos könyve öt huszadik századi írónőt mutat be, azzal a nem titkolt szándékkal, hogy nemüktől függetlenül helyet kapjanak az irodalmi diskurzusban.

Élesítés:

Középiskolában megnyugvással tapasztaltam, hogy az *Iskola a határont* olyan fiúk is szívesen olvasták, akik amúgy semmilyen kötelező olvasmányt nem vettek kezükbe a négy év alatt. A nem-olvasó lányok nem voltak ennyire szerencsések: a magyar irodalom tantervében nem szerepelt olyan regény, amely bármilyen mértékben is hozzájuk szólt volna, amivel egy, az irodalom megszeretéséhez elegendő (közös) kiindulópontot találhattak volna. A lányoknak tehát maradt a férfiszerzők műzsáinak, híres-hírhedt szerelmeinek feltérképezése, és a férfi tekintettel átítatott hösnőkkel való azonosulás: már ha bármiféle őszinte rokonszenvet érezhettünk Athalie, Édes Anna vagy Karász Nelli iránt.

Menyhért Anna könyve ennek a jelenségnek a megértésére tett próbálkozással indít: miért nem szerepelnek női írók az iskolai és egyetemi kötelezők között, miért létezik a felejtés hagyománya, az egy-két elenyésző kivételt leszámítva miért nincsenek nőírók az irodalmi kánon hadseregében? A Napvilág Kiadó gondozásában megjelent *Női irodalmi hagyomány* öt, huszadik századi írónő (Erdős Renée, Nemes Nagy Ágnes, Czóbel Minka, Kosztolányiné Harnos Ilona és Lesznai Anna) irodalomtörténeti bemutatását tűzi ki céljául, mindamelllett, hogy pontos érvrendszerrel és kellő higgadtsággal mutat rá a kánon elférfiasodására, az említett (és nem csak) szerzőknek méltó helyet követelve az irodalmi köztudatban. A könyv azonban nem egy szikár, az adatközlés szintjén megmaradó tankönyv (stílusában a Borgos Anna és Szilágyi Judit által írt *Nőírók és írónők: Irodalmi és női szerepek a Nyugatban*, 2011-ben megjelent munkájára emlékeztet): az életrajzi dokumentáció mellett a művek recepciójáról, Menyhért kutatási módszeréről is olvashatunk, de teret kapnak az egyes szerzők életművéből kiragadott szövegek értelmezései is.

A könyv nyitófejezete, a *Saját hagyomány* (a Woolf-i saját szoba analógiájára) a legfontosabb szakterminológia tisztázásával, valamint az elmúlt évtizedek dzsender- és feminista irodalomkritika reprezentatív vonulatainak bemutatásával alapozza meg a továbbiakban szükséges tudást. A problémafelvetés a már említett felejtési hagyományra való

rámutatással kezdődik, a nőírókról való beszéd hiányának kérdése pedig kiegészül az esetleges létező diskurzus milyenségének feltárásával: kik és hogyan írnak női szerzőkről, milyen narratívák alakulnak ki az egyes alkotók körül? A létező, jól rögzült skatulyákról Menyhért megállapítja, hogy ezek „minden esetben dzsenderalapúak: az írók női író volta megkerülhetetlen elemük”. (25.) Ennél izgalmasabb azonban a „női irodalom” kifejezés létjogosultsága: Menyhért Diane Freedmant idézi, amikor a női írásmód sajátosságáról beszél, bizonyítva, hogy ez létezik – nem pejoratív értelemben: „a nem harcias nyelv, a befogadó attitűd, az asszociatív gondolkodás, az állandóan változó perspektíva, a nem hierarchikus, személyes és nyitott szemlélet” (23.) jellemzi a nőírók stílusát. Ehhez hozzájárul az erőteljes önreflexivitás, amely az íráshoz és a nyelvhez való viszony tematizálásában mutatkozik meg.

A bevezetőt követően az öt nőíró portréja következik, amelyeknek megrajzolásában Menyhért igyekszik a meglévő állandó jelzőket (erotikus író, objektív líra, feminista boszorkány, írófeleség, nyugtató elismertség) megkérdőjelezni, lebontani. A sztereotípiákat lebontva olyan kérdéseket tesz fel a könyv, mint például: hogyan építkeznek az Erdős-féle női bildungsoman? Milyen titkos, kimondottan női szemléletmódot érvényesítő verseket írt még az objektív lírájáról ismert Nemes Nagy Ágnes? Mennyiben lehet Adyt Czóbel Minka felől olvasni? Milyen nőszereplőket vonultat fel Kosztolányiné az *Írófeleségek bemutatásában*, valamint önéletírásában? Hogyan jelentkezik a lélektaniség és az emlékezés Lesznai Anna írásaiban? Ezek természetesen csak véletlenszerűen kiemelt tematikák a gazdag hivatkozásapparátussal és képmelléklettel ellátott tanulmány információhalmazából.

Meggyőződésem, hogy ha Menyhért Anna könyve eljut a nagyközönséghez, azaz utat tör magának az oktatás szilárd falain, sok embernek, diáknak (de hisz a diák is ember!) fog kedvet csinálni az olvasáshoz. Mert olyan szerzőkről beszél, olyan műveket ajánl az irodalmi diskurzus szelektíven gyűjtő tartályába, amelyek művészi értékük mellett képesek megszólítani olvasójukat. Reméljük, olyanokat is, akik például az iskolában egyszer sem érezték azt, hogy az irodalom róluk-hozzájuk beszél.

Menyhért Anna: Női irodalmi hagyomány. Napvilág Kiadó, Budapest, 2013.